

تفکر انتقادی

برای مدیران
فرهنگی و هنری

مقدمه‌ای بر سنجش‌گرانه اندیشی
در فرهنگ، ادبیات و هنر
مهدی محسنی

نشر آینه
۱۳۹۸

سرشناسه: محسنی، مهدی، ۱۳۵۷-

عنوان و نام پدیدآور: تفکر انتقادی برای مدیران فرهنگی و هنری:

مقدمه‌ای بر ترویج سنجشگرانه اندیشی در فرهنگ، ادبیات و هنر. مهدی محسنی؛

به سفارش حوزه هنری انقلاب اسلامی استان فارس.

مشخصات نشر: شیراز: آینه، ۱۳۹۸،

مشخصات ظاهری: ۲۵۴ص.: مصور، جدول؛ ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۵۱۱۹-۶-۱

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: عنوان به انگلیسی: Critical thinking for Culture and Art Managements

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۴۳.

عنوان دیگر: مقدمه‌ای بر ترویج سنجشگرانه اندیشی در ادبیات، فرهنگ و هنر.

موضوع: تفکر انتقادی

موضوع: Critical thinking

موضوع: مدیران - اخلاق حرفه‌ای

موضوع: سازمان تبلیغات اسلامی. حوزه هنری استان فارس

رده بندی کنگره: ۴۴۱BF / ۳م ۷ ۱۳۹۸

رده بندی دیویی: ۱۵۳/۴۲

شماره کتابشناسی ملی: ۵۶۳۴۷۴۷

مقدمه‌ای بر ترویج سنجشگرانه اندیشی
در فرهنگ، ادبیات و هنر
مهدی محسنی

ب سفارش حوزه هنری استان فارس
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۰۱۱۰-۱-۶
نوبت چاپ اول: تابستان ۱۳۹۸
طراح جلد: زهرا امین بی طرف
ویراست و صفحه‌ریزی: آیه
شمارگان: ۵۰۰ نسخه

انتشارات آینه

تلفن: ۰۷۱۳۲۳۴۸۲۲۸ - ۰۹۱۲۳۰۰۷۵۰۸

پست الکترونیکی: nashrayene@gmail.com

وبسایت: www.nashrayene.ir

اینستاگرام: [how_to_think_](https://www.instagram.com/how_to_think_)

نشانی: شیراز، خیابان زند، کوچه ۴۴، ساختمان پارس

صندوق پستی ۷۱۳۵۷۱۵۳۹۶

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

فهرست کتب

۶	مقدمه‌ی کتاب
۹	فهرست تفصیلی

۱۵	بخش اول: تفکر انتقادی منجر به مفاهیم، کاربردها
۱۷	فصل اول: آموزش تفکر، تفکر نقادانه
۵۳	فصل دوم: مهارت‌های تفکر نقادانه
۸۱	فصل سوم: گرایش‌های تفکر نقادانه

۱۰۷	بخش دوم: تفکر نقادانه در فرهنگ و هنر
۱۰۹	فصل چهارم: مغالطه‌های فرهنگی
۱۶۹	فصل پنجم: کار فرهنگی و اخلاق تفکر
۱۸۱	فصل ششم: کار فرهنگی و خودفریبی
۱۹۷	فصل هفتم: هنراندیشه‌گستر
۲۰۷	فصل هشتم: نمونه‌های تفکر نقادانه در ادبیات و هنر

۲۴۷	منابع و مأخذ
-----	--------------

مقدمه‌ی مؤلف

حل مشکلات تاریخی جوامع، در گرو رفع ریشه‌های فکری آن‌هاست. ریشه‌های این مشکلات طی قرن‌ها، در عمق فرهنگ عمومی گسترده‌اند و با تغییرات سیاسی، اجتماعی و فناورانه برطرف نمی‌شوند.

در این افق، با ترکیب قسب و غریب «فرهنگ‌سازی» مواجهیم. فرهنگ‌سازی برای گفت و گو، تسلی، اخلاق نقد، واقع‌بینی، دوری از توهم، گشوده‌ذهنی، پرسش‌گری، صداقت و تعهدی در برخورد با مسایل زندگی. اما ترویج فضیلت‌های فکری و اخلاقی تفکر در فرهنگ عمومی، جز با ابزار فرهنگ و هنر مقدور نیست.

کتاب حاضر، مقدمه‌ای است بر ترویج گرایش‌های تفکر نقادانه در ادبیات و هنر. از دریچه‌ی نگاه این کتاب، ترویج هدفمند علمی ارزش‌های فکری، واکسن ماندگار و نیاز فرهنگی جامعه‌ی امروز ماست.

گام نخست این راه، انگیزش و پرورش آموزگاران فرهنگ جامعه است؛ هنرمندان، روشنفکران، معلمان، روحانیان، نویسندگان، سیاست‌مداران و بیش از همه، مدیران فرهنگی و هنری که مخاطبان این کتاب هستند.

کتاب حاضر در دو بخش تدوین شده است. بخش نخست در سه فصل به مفاهیم و کارکردهای مشترک تفکر نقادانه می‌پردازد. تفکر انتقادی چیست؟ از کجا آمده؟ تفاوتی با انتقاد دارد؟ چه منفعت و ضرورتی دارد؟ آیا ارتباطی با هنر و کار فرهنگی هم دارد؟ کمکی به آرامش و سلامت روانی ما می‌کند؟ پاسخ این پرسش‌ها را در فصل اول می‌یابید.

در مجامع جهانی از تفکر نقادانه به عنوان یکی از ده مهارت مهم و اساسی زندگی یاد می‌شود. اگر مایلید هسته‌ی اصلی مهارت‌های تفکر انتقادی را بشناسید و با کاربردها و مثال‌های آن‌ها آشنا شوید، به فصل دوم مراجعه کنید.

تأکید اصلی این کتاب بر ترویج «روحیه‌ی نقادانه» است. مفهومی در کنار مهارت‌ها و مهم‌تر از آن‌ها. فصل سوم این کتاب، شش گرایش اصلی فکری روحیه‌ی نقادانه را شرح می‌دهد. در پایان این فصل، جدولی از کنش‌های متفاوت میان فرهنگی (با/ بدون) روحیه‌ی نقادانه را خواهید یافت.

از فصل چهارم، بخش دوم کتاب آغاز می‌شود. بخش دوم شامل کاربردها و نتایج تفکر انتقادی در فعالیتهای فرهنگی و هنری و نقش فرهنگ و هنر در ترویج تفکر نقادانه است. دست‌نامه‌ای^۱ از شصت مغالطه‌ی پرکاربرد دنیای فرهنگ و هنر را در فصل چهارم خواهید داشت. هر مغالطه، در حد یک صفحه با مثال‌های ملموس فرهنگی، فرمول و تئوری‌های آن بازآفرینی شده است.

فصل پنجم به این پرسش مهم می‌پردازد که: آیا روش اندیشیدن ما، نسبتی با تعهدات اخلاقی‌مان دارد؟ آیا ممکن است شکل خاصی از تفکر، گناه اخلاقی باشد؟ ترویج تفکر نقادانه، چه اثری بر طرح اخلاق فرد و جامعه دارد؟ بحث جذاب و تکان دهنده‌ای که مطمئناً از آن لذت خواهید برد.

در فصل ششم با راه‌های نفوذ خطرناک‌ترین آسیب به معنای فعالان فرهنگی، یعنی «توهم» آشنا می‌شوید. لازم است به عنوان یک مدیر فعال فرهنگی و هنری، این آسیب را خوب بشناسید و با تمرین‌ها و توصیه‌های ارائه شده، اندکی با آن دست و پنجه نرم کنید.

پرورش هنرمندان و نویسندگان اندیشه‌ورز، در هر مجموعه یا تشکل فرهنگی، هنری و ادبی - حکومتی یا مردم نهاد- نیازمند تدوین منطقی مراحل محتوایی و اجرایی آن، در قالبی کاربردی است. نمونه پیشنهادی از این طرح، با عنوان

«هنر اندیشه‌گستر» در فصل هفتم ارایه شده است. بسیار خوشحال خواهم شد اگر این طرح، ذره‌ای در رشد و ارتقای مجموعه‌ی فرهنگی و هنری که شما مدیر آن هستید مؤثر شود.

اما طرح و ایده، هر قدر هم که حساب شده و منطقی باشد، بی‌نیاز از مثال‌های واقعی و عینی نیست. از این رو، تمام فصل هشتم را به معرفی نمونه‌هایی از کاربرد تفکر نقادانه در هنر و ادبیات، نظیر: داستان و رمان، شعر، فیلم‌های سینمایی، تئاتر و نمایشنامه، موسیقی و ترانه، انیمیشن‌های بلند و کوتاه، کاریکاتور و هنرهای تجسمی در اختصاص داده‌ام. فصل هشتم را دریابید!

دربایان مایلم از نشر این اثر، مدیون راهنمایی و حمایت آن‌هاست صمیمانه تشکر کنم. از دوستان گرامی و دانشمندانم، جناب آقای مهدی خسروانی، جناب آقای دکتر آیدین‌رضا آشتین و جناب آقای علی فتحی لقمان، بابت قبول زحمت مطالعه‌ی متن و ارائه راهنمایی‌ها و نقدهای دقیق و سازنده، بی‌نهایت سپاسگزارم.

از جناب آقای محمد کرم‌اللهی رییس حوزه هنری استان فارس و همکاران ایشان که امکان پژوهش و نشر این اثر را فراهم کردند، جناب آقای دکتر داوود ضامنی، معاون فرهنگی امور استان‌های حوزه هنری، بابت راهنمایی‌ها و همدلی‌های بی‌دریغ ایشان سپاسگزارم.

از همه‌ی خوانندگان گرامی خواهشمندم هرگونه نظر خود را با ما در ارتباط با مطالب این کتاب، از طریق نشانی زیر با نویسنده در میان بگذارند.

Email: nashrayene@gmail.com

Instagram: how_to_think_

گر خطا گفتیم، اصلاحش تو کن

مصلحتی تو، ای تو سلطان سخن

مهدی محسنی - تیرماه ۱۳۹۸